

Politická geografie Čtenářský deník č.4

1, Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920-1990)

Petr, Jehlička, Luděk Sýkora

Obsah článku:

Autoři článku vyčleňují pět stran (KSČ vznikla až 1921), které kandidovaly ve všech pěti sledovaných volbách 1920 –1990 (1920, 1925, 1935, 1946, 1990). Je to česká strana lidová, česká strana sociálně demokratická, komunistická strana, a česká strana (národně) socialistická. Autoři vymezují území volební podpory stran tam kde získaly více jak 50% a území stabilní volební podpory – souhrnně za všechny sledované volby. Následně jsou rozebírány tradiční oblasti volební podpory jednotlivých stran:

Česká strana lidová tradiční oblasti podpory na venkově, především však na jihovýchodě ČR. Česká strana národně socialistická – tradičně pouze některé okresy ve východních Čechách a Praha a její zázemí a Brno. Především česká strana (tzv. strana lepších lidí) Strana velkých měst.

Československá sociální demokracie- je charakteristická výraznými přesuny oblastí volební podpory – souvisí s rozdělením volební podpory mezi komunistickou stranou a socialisty a s odsunem Němců z českého pohraničí oblasti vyšší podpory KSČ a ČSSD. Naopak roku 1990 dochází k výraznému úbytku v tradičních moravských okresech Olomoucko, Ostravsko, Blanensko, ... Přesun spíše do severních a východních Čech.

KSČ – charakteristická poválečná expanze z tradičního Kladenska do celého vysídleného pohraničí, i Ostravsko.

Dále se autoři zaměřují na hlavní výzkumný záměr a totiž na zjištění míry území koncentrace a míry úspěšnosti dané politické strany na územích volební podpory:

ČS (nár.) socialistická vychází jako výrazně koncentrovaná strana, především ve velkých městech, kde má i vysokou míru úspěšnosti, především Praha.

ČSL se naopak vyznačuje vysokou mírou úspěšnosti, což znamená, že dokáže velmi dobře ovládnout území své volební podpory a z odevzdaných platných hlasů jim připadá vysoké procento – zejména venkovské oblasti.

Naopak KSČ vykazuje velmi nízké míry volební úspěšnosti související s její velmi malou koncentrací, která se navíc mezi lety 1946 a 1990 ještě snížila. To znamená, že KSČ vykazuje velmi malé diference úspěšnosti v rámci republiky. Můžeme však vysledovat, že nejnižší podporu měla KSČ ve velkých městech a hustě osídlených okresech.

Fakticky se tak potvrzuje hypotéza, že se území volební podpory čtyř sledovaných stran mezi léty 1920-1990 příliš nezměnily a korespondují spolu po celé od roku 1920 do roku 1990.

Komentář

Muším přiznat, že ačkoliv byl článek poměrně vědecky pojat a vyznačoval se velkou koncentrací tzv. suchých dat, připadal mi poměrně zajímavý. Už jen z geografického hlediska se mi zdá, že je to konečně ta skutečná politická geografie v praxi. Navíc jsem nikdy žádnou podobnou podrobnou analýzu vývoje této zajímavé oblasti na pomezí geografie, historie a politologie nečetl. Vím, že by to mohlo být na škodu článku samotnému a jistě by ho to velmi prodloužilo, ale mohlo by být zajímavé a poučné více se zabývat příčinami změn v územích volební podpory během sledovaného období. Fakticky snad kromě KSČ se autoři vysvětlením daných změn nezaobírají.

Vzhledem k jistému stáří článku (1991) by také bylo velmi zajímavé, kdyby se někdo pokusil o popis dalšího vývoje systému územní podpory stran po roce 1990 ve srovnání s historickými demokratickými volbami. Především pak tím, jakou souvislost měla Česká strana (národně) socialistická s jinými menšími subjekty na naší parlamentní scéně (ODA, US-DEU, Zelení atd.). Bohužel jsem ale během článku příliš nepochopil, proč je právě česká strana národně socialistická dále zmiňována již jen jako strana socialistická. Z toho důvodu docházelo k častým interferencím s českou stranou sociálně demokratickou. Celkově tedy hodnotím článek velmi kladně.

Otázky

Jakou souvislost vidíte mezi českou stranou národně socialistickou a dalšími menšími subjekty naší politické scény po roce 1990 jako US a ODA?

Jakou stranu bychom z hlediska území volební podpory mohli považovat za nástupce za první republiky nejsilnější agrární strany?

Co nám vypovídají tyto změny a diferenciací volební podpory jednotlivých stran o naší společnosti a o regionálních, či socioekonomických rozdílech v naší populaci?

2, Volební systémy a politický konflikt v prostoru **Tomáš Kostelecký**

Obsah článku:

V úvodu se autor zabývá teoretickými formami demokracie a tedy vztahu vládnoucích elit a vůle lidu. Autor také nastiňuje několik možných náhledů na tento vztah a tedy i demokratičnost společnosti. Jako spornou vymezuje automaticnost považování mas lidu za demokratičtější než elit.

Ve druhé kapitole jsou popisovány volební systémy a jejich typy. Popisuje dva základní protikladné typy volebních systémů: poměrný a většinový.

Většinový systém – jeho primární funkce je určit toho, kdo bude vládnout. Existuje několik různých forem, které se liší podle způsobu jakým se určuje, kdo má největší podporu a počet mandátů přidělovaných v jednom volení obvodu. Podle způsobu, jakým se rozhodne, kdo získal největší podporu rozlišujeme pluralitní systém a systém absolutní většiny. Pluralitní systém - k vítězství stačí být první, není potřeba většiny. (Anglosaský svět)

Systém absolutní většiny – buď volby dvoukolové, nebo použití tzv. alternativního hlasu (volič má dva hlasy, kdy kromě označení svého kandidáta může určit alternativním hlasem ještě jednoho pro něj přijatelného kandidáta. Při vyřazení posledního kandidáta se vždy

rozdělí jeho alternativní hlasy zbylým kandidátům a tak se postupuje dokud není určen vítěz. Austrálie)

Volební systémy poměrného zastoupení – liší se podle počtu volebních obvodů – například jeden (Slovensko, Izrael). Podle možnosti volné, či vázané kandidátní listiny, kdy volič může pořadí ovlivňovat svým preferenčním hlasem, či dokonce dopsat vlastní jméno kandidáta, nebo nemá vůbec možnost zasahovat do kandidátní listiny a volí pouze stranu (meziválečná ČSR). Poslední verzí je, že jsou v každém volebním kraji jiné kandidátní listiny a hlasy se počítají zvlášť a poslanci jsou tak voleni za jednotlivé regiony – volby do poslanecké sněmovny ČR. Republikové mandátní číslo pak určuje kolik hlasů připadá na jeden mandát. Důležitý je také fakt, že na základě rep. mandátového čísla nejsou rozděleny všechny mandáty. Zbylé hlasy jsou pak sečteny a společně rozděleny poměrně mezi strany podle výsledků voleb, tyto kandidáty však již nominují stranické špičky bez jakékoliv oponentury voličů.

Vlastnosti jednotlivých volebních systémů –

Většinový systém svou jednoduchostí a personifikací umožňuje voliči lépe se identifikovat se svým kandidátem a zástupcem, případně se na něho konkrétně obracet. Omezuje vliv pol. stran. Potlačuje extremistické strany a podporuje umírněné strany. Zabraňuje fakticky konkurenci nových stran a vede k podobnosti pol. názorů – středový volič. Nutnost předvolebních koalic. Vytvoření stabilní, často jednobarevné vlády, která však nemá podporu většiny voličů - podpora vítěze a oslabení poraženého.

Poměrný systém se blíží více výsledkům voličských hlasů. Zvýšení moci malých stran představujících tzv. jazýček na vahách. Zvyšuje vůli jít k volbám – každý hlas má cenu. Zastoupení menšin, větší konfrontace pol. směrů než osob – větší věcnost volební kampaně. Manipulace s volebními obvody, jenž mohou znevýhodnit malé strany. Navíc mohou být obvody měněny a spojovány s jinými tak, aby v nich dosáhla většina určitá strana připojení venkovských obvodů k městským atd. Přesto se však musí dodržovat ústavní kritéria volebních obvodů jako např. stejná velikost, stejná pravděpodobnost reprezentace.

Pokud je to možné dává se přednost tomu, aby se volení obvody kryly s již existujícími administrativními hranicemi krajů atd.

Jako politická kritéria vymezení obvodů bývají považovány: stabilita ve vymezení obvodů a nedělat všechny obvody příliš vyrovnané – tak aby největší soupeři neměli vyrovnané pozice (malý rozdíl hlasů).

Středoevropské volební systémy v 90. letech.

Polsko – jednomandátový většinový systém. Roku 1991 prosazen nový čistě proporcionalní volební systém. 1993 zavedena hranice 5 % vstupu do parlamentu.

Maďarsko - smíšený systém jako kompromis většinového a poměrného (komplikovaný). Zvýhodnění vítěze voleb.

Československo – poměrný systém navazující na meziválečný systém. Problematické určení většinového systému při volbách do senátu – nakonec kompromis dvoukolové volby v jednomandátových obvodech. Po kompromisu na konci 90. let byl zvolen poměrný systém s většinovými prvky při volbách do poslanecké sněmovny. Fakticky to zvyšuje práh na vstup do parlamentu z 5% na cca. 12 %.

Slovensko – zavedení jednoho volebního obvodu – stát. Zvýhodnění populárního leadera, který tak kandiduje po celé zemi. 1999 volební zákon změněn.

Komentář

Z mého hlediska se jedná o velmi kvalitní a poměrně srozumitelný článek. Bohužel samotné téma je poměrně hodně odborné často až technické povahy. Autor i přesto nezabíhá, či pouze výjimečně, do přílišných podrobností. Za asi nezajímavější pasáž považuji výhody a nevýhody poměrného a většinového systému a jeho různých variant. Je snad pouze škoda, že se autor více nezaobírá myšlenkou jež několikrát v průběhu článku zmiňuje. A to jaký vliv mají různé druhy volebních systémů na fungování společnosti, popřípadě její demokratičnost, začleňování veřejnosti do chodu politického života a v neposlední řadě, jestli spolu vůbec souvisí. Pouze částečně zmiňuje začlenění společnosti a vůli jít k volbám ve výčtu nevýhod většinového systému, avšak hlubší analýzy se v článku již nedočkáme. Přesto hodnotím článek poměrně kladně, snad jen výčty jednotlivých vzorečků a matematických převodů hlasů na mandáty mohly být zkráceny. Avšak je logické, že tento článek není určen pro geografy, ale spíše pro politology, pro něž jsou tyto informace výrazně důležitější než pro nás. Jako kladné také hodnotím alespoň v závěru zmíněnou apelaci na náš zdravý úsudek a přehodnocení faktů, pokud se jednotlivé politické strany snaží vykládat jednotlivé volební systémy jako špatné a druhé jako spásonosné. Přičemž autor velmi správně uvádí, jaké dalekosáhlé důsledky mohou mít ony změny technického charakteru pro další vývoj na naší politické scéně.

Otázky

Je pro vás osobně lepší poměrný, či většinový volební systém?

Jaké výhody a nevýhody vidíte v obou případech?

Domníváte se, že může přímo souviset volební systém s fungováním společnosti?

Jsou jednotlivé formy volebních systémů výsledkem odlišností jednotlivých národů, nebo se jedná pouze o náhodný výsledek kompromisu politických stran?

Jakým způsobem ovlivňuje volební a politický systém v zemi (v rámci demokratických zřízení) život jeho obyvatel?